

СІНГАПУРСЬКА МОДЕЛЬ БОРЬБИ З КОРУПЦІЄЮ – ПРИКЛАД ЗАСТОСУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ

Боднарчук О.Г.,
к.ю.н., доцент

Національний університет державної податкової служби України

Дослідження присвячено вивченню досвіду зарубіжних держав із запобігання корупційним злочинам, який дозволяє сформулювати уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, розвиток якої необхідний сьогодні в Україні. Розглянуто особливості здійснення антикорупційної політики в Сінгапурі. На основі аналізу сінгапурської моделі було визначено основні напрями боротьби з корупцією в Україні.

Ключові слова: корупція, запобігання і протидія корупції, сінгапурська модель боротьби з корупцією, антикорупційна політика Сінгапуру.

Боднарчук О.Г. / СИНГАПУРСКАЯ МОДЕЛЬ БОРЬБЫ С КОРРУПЦИЕЙ – ПРИМЕР ПРИМЕНЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ АНТИКОРРУПЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ В УКРАИНЕ / Национальный университет государственной налоговой службы Украины, г. Ирпень, Украина

Исследование посвящено изучению опыта зарубежных государств по предотвращению коррупционных преступлений, который позволяет сформировать представление об основах передовой национальной антикоррупционной стратегии, развитие которой необходимо сегодня в Украине. Рассмотрены особенности антикоррупционной политики, проводимой в Сингапуре. На основе анализа сингапурской модели были определены основные направления борьбы с коррупцией в Украине.

Ключевые слова: коррупция, предотвращение и противодействие коррупции, сингапурская модель борьбы с коррупцией, антикоррупционная политика Сингапура.

Bodnarhuk O.H. / SINGAPORE MODEL FIGHTING CORRUPTION – EXAMPLE OF EFFECTIVE ANTI-CORRUPTION STRATEGY IN UKRAINE / National University of State Tax Service of Ukraine, Irpin town, Ukraine

Today most acute in Ukraine is the problem of corruption, which has become widespread and poses a real threat to the public and the public welfare. Under these conditions become topical issues for the development of social welfare and eliminate the negative effects of corruption. The research is devoted to the study of the experience of foreign countries to prevent corruption offenses, which allows to form an idea of the basics of good national anti-corruption strategy, the development of which is required in today's Ukraine. To overcome these illegal actions in Singapore, was designed by "the logic of the fight against corruption". The features of the implementation of anti-corruption policy in Singapore. The main idea of anti-corruption policies in Singapore – a country that has shown a striking example of fighting corruption all countries of the world, is "an effort to minimize or eliminate conditions that create an incentive and ability of a person to perform corrupt actions". The analysis of the Singapore model was identified key areas of fighting corruption in Ukraine. Summarizing the experience of preventing and combating corruption in Singapore made it possible to assume that the Ukrainian anti-corruption practices could become more efficient, provided that the anti-corruption component is crucial part of the national state of the national ideology. The main focus preventative preventing and combating corruption should be the formation in the mind of the members of society and government officials at all levels, including negative attitudes to corruption and absolute rejection of both behaviors.

Key words: corruption, preventing and combating corruption, singaporean model to combat corruption, singapore's anti-corruption policy.

Постановка проблеми. На сьогодні найбільш гострою в Україні є проблема корупції, яка набула масового характеру і становить реальну загрозу державному та суспільному благополуччю. Корупція стала однією з головних загроз національній безпеці України. Її викорінення, мабуть, найважливіше завдання влади. Як стверджує Андрій Ключев, для вирішення цього завдання потрібно діяти системно й злагоджено. «Перманентне політичне протистояння в Україні у двохтисячних роках сприяло розкладанню інститутів влади. Демократію підмінили всюдозволеність. Корупція набула масштабів національного лиха – підірвала віру громадян у власну державу, значно обмежила її розвиток. Поламавши управлінську дисципліну, стала однією з ключових причин гальмування будь-яких реформ. Корупційні дії вбивають конкуренцію, знижують темпи модернізації економіки» [1].

Відповідно до звіту Transparency International Україна у 2013 році за рівнем корупції посіла 144-е місце. А за показником хабарництва стрімко втрачає позиції, так само як і за показниками наявності сприятливих умов для ведення бізнесу в країні. Індекс сприйняття корупції свідчить, що в корупційну яму Україну затягують недобросовісний протекціонізм і злиття політичних і бізнес-інтересів. Наша держава перебуває у списку антирейтингу разом із Нігерією, Папуа-Новою Гвінеєю, Іраном, Камеруном і Центральнo-Африканською Республікою [2].

Виклад основного матеріалу дослідження. За таких умов набувають актуальності питання щодо розвитку добробуту суспільства та усунення негативних наслідків корупції. Андрій Ключев стверджує, що «важливо усунути

деформацію суспільної свідомості, коли чесний чиновник сприймається як явище незвичайне. Поступово, крок за кроком ми повинні позбавити корупцію ореолу неминучості, створити і змусити працювати нормальні, не корупційні схеми взаємодії громадян із будь-якими державними інститутами – від системи освіти до виборчої системи. На цьому шляху доведеться подолати прихований та явний опір тисяч чиновників. Але нами повинні рухати не тільки впевненість у власній правоті, а й усвідомлення того, що чесних людей набагато більше, ніж тих, хто спекулює на власній близькості до влади. Ми повинні налаштувати всі державні механізми на протистояння корупції та максимально включити в цю боротьбу все суспільство. Лише об'єднавши зусилля, ми зможемо досягти значних результатів. Тільки від нас залежить, як швидко ми зможемо подолати цю перепону на шляху ефективного розвитку нашої країни. Діяти треба жорстко та рішуче» [1].

Представник неурядової організації Угетт Лабелль також наголошує, що «настав час зупинити тих, хто сподівається уникнути відповідальності за свої корупційні діяння. Бо прогалини в законодавстві та брак політичної волі сприяють поширенню корупції в державах. Країнам-аутсайдерам у боротьбі з продажністю на найвищому рівні як приклад наводять «економічний стрибок» Грузії від 2008 року і далекосхідний Сінгапур» [2].

Необхідно враховувати, що «Сінгапурський підхід до проблеми корупції спирається на ефективність адміністративного управління. В умовах неефективного держуправління є безліч лазівок для непомітного і неконтрольованого процвітання корупції, з'являються способи

провести і обійти систему. Ефективне адміністрування можуть забезпечити лише люди, які мають самоповагу і достатню оплату, гідність і повноту намірів. Забезпечивши все це, можна найшвидше захистити їх від корупції та зменшити можливість для зради ними своєї громадянської та особистої совісті» [3].

Проте лідер громадського руху «Український вибір» Віктор Медведчук вважає, що в Україні «Рада ніколи не зможе прийняти ефективну програму протидії корупції. Ніколи! Вона ж і проти них самих буде спрямована! Міцні та енергійні наші народні обранці навряд чи заражені суїцидальними настроями, в усякому разі, раніше вони демонстрували готовність до колективної самопожертви» [4].

Водночас доцільно зауважити, що аналіз даних, що характеризують процеси боротьби з корупцією в зарубіжних країнах, доводить наявність ефективних механізмів, що обмежують корупційні ризики до рівня, на якому вони не становлять серйозної загрози для нормальної діяльності державного апарату. У сучасних демократичних суспільствах навіть створено певну систему заходів боротьби з корупцією, що ґрунтується на визнанні права громадян на чітке виконання державою своїх обов'язків. Для України особливе значення має практика країн, які, реалізувавши антикорупційні програми, досягли необхідних позитивних результатів, що дали їм змогу закласти основи позитивного суспільно-політичного розвитку (зокрема, й у контексті національних економік) [5].

Згідно з багаторічними рейтингами міжнародної організації Transparency International Сінгапур – одна з найменш корумпованих країн світу і перша серед азійських. «У Сінгапурі мали місце кілька випадків корупції, – зазначається у звітах організації, – усі вони розслідувані, винні постали перед судом і покарані» [6].

Ще одним важливим аспектом є те, що у Сінгапурі авторитарні методи працюють здебільшого завдяки щирому бажанню політичного керівництва, яке веде досить скромний спосіб життя, протистояти корупції. Кожний засуджений за скоєння корумпованих дій карається, незважаючи на розміри банківських рахунків і становище в суспільстві. В іншому випадку боротьба з корупцією буде тільки видимістю [3].

Необхідно зауважити, що корупція має різні форми: хабарі, дарунки, розкрадання бюджету, шантаж на сексуальній основі, зловживання особистим впливом і службовим становищем. У політиці це купівля голосів, незаконні надходження до виборчих фондів, лобіювання інтересів у парламенті шляхом пожегертвування фракціям певних сум. Для подолання цих протиправних дій у Сінгапурі була розроблена «логіка боротьби проти корупції» [6].

Завдяки цьому Сінгапур за кілька десятиліть досяг значного прогресу. При цьому йдеться про країну, де, за словами її багаторічного лідера та автора місцевих реформ Лі Куан Ю, «корупція – одна з рис азійського способу життя. Люди відкрито приймають хабарі, і це – частка їхнього життя, – констатував він і одразу визначив орієнтир, від якого не відступився аж до завершення свого правління. – Найголовніше – мати чисту центральну владу. Якщо люди нагорі не є прикладом моральних стандартів, які вони впроваджують на нижчі рівні влади, щось зробити дуже важко» [6].

У контексті боротьби із корупцією Лі Куан Ю за гасло взяв слова: «Хочеш перемогти корупцію, будь готовий відправити за грати своїх друзів та рідних». Підтвердженням даної позиції є чотири елементи його антикорупційної кампанії: створення міжнародної незалежної служби по боротьбі з корупцією, введення презумпції винуватості, значне підвищення зарплатні чиновникам і формування незалежних об'єктивних ЗМІ, які висвітлювали розслідування щодо ласих до підплати посадовців. Усі ці віхи включають позбавлення іменитету чиновників, дозвіл на моніторинг їх банківських рахунків, а для того щоб майно

не переписували на «тещу», проводилася інспекція активів їх рідних і друзів. Із дрібними корупціонерами у Сінгапурі боролись (і продовжують це робити), спрощуючи процедури й позбавляючи місцеве законодавство будь-якої двозначності, надаючи дозвіл феміді конфісковувати нажите нечесно майно, попутно караючи хабарників позбавленням волі і величезними штрафами як за саме грошове злодіяння, так і за введення в оману [2].

У зв'язку з цим можна виділити такі заходи по боротьбі з корупцією:

- мінімізація можливості чиновників діяти на власний розсуд, тобто зменшення кількості необхідних підписів під документами;
- визначення чіткої межі між державними обов'язками й особистими інтересами;
- розробка системи суворого покарання і гідної винагороди;
- неминучість покарання – перший стримуючий корупцію чинник.

Такі заходи повинні стосуватися обох сторін: і тих, хто дає хабарі, і тих, хто їх бере. «Ніхто – ні міністр, член парламенту, ні вища посадова особа – не може стояти вище за закон». Водночас «лідери повинні подавати особистий приклад бездоганної поведінки на найвищому рівні, щоб підтримувати свій моральний авторитет, необхідний для боротьби з корупцією» [6].

Доцільно водночас додати, що в Сінгапурі заходи по боротьбі з корупцією мало відрізняються від подібної практики в інших країнах. До них можна віднести також наявність розвиненого антикорупційного законодавства, формування спеціальних органів по боротьбі з корупцією, особливий контроль за тими видами діяльності, де владні повноваження можуть бути використані для отримання особистої вигоди, всепроникаючий фінансовий контроль за бюджетними коштами, скорочення, спрощення та прозорість більшості адміністративних процедур. Однак у Сінгапурі ці заходи вирізнялися продуманістю, системністю, послідовністю і високою ефективністю [7, с. 65].

Крім того, система запобігання і протидії корупції Сінгапурі є високоефективною завдяки своїй цілеспрямованості, комплексному, системному та стратегічному характеру. Принципи, на яких вона базується, обґрунтовані та перевірені часом і практикою. Їх реалізації сприяє високий рівень морального переконання державних службовців і чітко визначена державна ідеологія, яка проголошує, що базою економічного процвітання може бути лише жорстке і остаточне викорінення корупції на всіх рівнях суспільного функціонування [8].

Доцільно зазначити, що сінгапурська модель боротьби з корупцією включає в себе два напрями: скорочення можливостей для здійснення корумпованих дій і зменшення стимулу здійснювати корумповані дії. Скорочення можливостей для здійснення корумпованих дій передбачено антикорупційною стратегією 1960 р., закріпленою в Акті про попередження корупції (РОСА), і повноваженнями СРІВ (антикорупційного агентства) на виконання зобов'язань. Стратегія засновувалася на принципі «логіка в контролі за корупцією», тобто «спроба викоринити корупцію повинна базуватися на прагненні мінімізувати чи виключити умови, що створюють як стимул, так і можливість схилити особистість до здійснення корумпованих діянь». Зменшення стимулу робити корумповані дії міститься в урядовій філософії «платити державним службовцям відповідно до ринкових розцінок за їх здібності і відповідальність», що означало «надати будь-що заробітну плату, яка потрібна для залучення й утримання необхідних талантів». Після перегляду в 1989 і 1994 рр. заробітної плати вищих державних службовців Сінгапурі її підвищили так, що вона стала найбільшою у світі. Наприклад, базова місячна заробітна плата службовців 5-го рівня Сінгапурі становить 25,866 дол. США, що перевищує найбільшу

заробітну плату Державної служби США, яка дорівнює 7,224 дол. США. Усе це сприяло тому, що сьогодні Сінгапур – найменш корумпована країна в Азії [9].

На нашу думку, особливо необхідно наголосити на тому, що система протидії корупційним злочинам включає одночасно комплекс заходів щодо їх попередження. Правова система розрахована на невідворотність покарання та профілактику корупції. Як запобіжні заходи для зменшення можливостей зради чиновниками своєї громадянської та особистої совісті практикують перегляд і усунення будь-якої двозначності в нормах чинного законодавства. Організація роботи відомств спрямована на підвищення ефективності управління. Вибір оптимальних адміністративних процедур усуває безліч лазівок і скорочує кількість способів обійти існуючу систему. Усі чиновники попереджені про небезпеку корупційних схем для них особисто, суспільства і держави. Крім щорічних декларацій про своє майно та інвестиції в бізнес, включаючи вкладення членів їхніх сімей, вони зобов'язані щороку подавати спеціальну декларацію про відсутність у них боргів, що не вважаються причиною багатьох зловживань владою. Надання неправдивих відомостей призводить до звільнення з держслужби. Щоб уникнути конфлікту інтересів, службовці повинні бути завжди лояльні до свого відомства, дотримуватися його інтересів і піклуватися про його авторитет. Подібні вимоги та рекомендації щодо службового поведіння службовців у законах і відомчих інструкціях можна вважати навіть недоречними, а авторитарні методи діяльності Бюро з розслідування випадків корупції – такими, що суперечать фундаментальним правам людини. Проте досвід Сінгапуру та інших країн, які успішно виконують завдання запобігання і боротьби з корупцією, свідчить про зворотне. Організація системної протидії корупції – це найважливіший напрям державної діяльності, яка повинна проводитися постійно. Реальна боротьба з нею у період розквіту чиновницького беззаконня і свавілля підтвердила дієвість силових методів, їх популярність серед широких верств населення. Міра відповідальності повинна відповідати тяжкості провини. Знання кожним службовцем своїх обов'язків і норм схвалюється суспільством і береже їх самих від протиправних дій. В іншому випадку боротьба з корупцією буде тільки видимістю, а ідея верховенства закону і «чистих чиновницьких рук» – недосяжним у принципі ідеалом [7, с. 66].

Отже, головна ідея антикорупційної політики Сінгапуру – країни, яка показала яскравий приклад подолання корупції всім країнам світу, – полягає у «прагненні мінімізувати або виключити умови, що створюють як стимул, так і можливість особи здійснювати корумповані дії». Цього було досягнуто за рахунок таких антикорупційних принципів: 1) оплата праці державних службовців здійснюється відповідно до середньої заробітної платні осіб, що успішно працюють у приватному секторі; 2) контролювана щорічна звітність державних посадовців про їх майно, активи і борги (прокурор має право перевіряти будь-які банківські, акціонерні та розрахункові рахунки осіб, підозрюваних у порушенні Акта про запобігання корупції); 3) принципів у справах про корупцію відносно високопоставлених урядовців для підтримки морального авторитету непідкупних політичних лідерів; 4) ліквідація зайвих адміністративних бар'єрів для розвитку економіки [10; 11, с. 90].

Для подальшого зміцнення законності у 1960 р. був прийнятий новий Закон «Про боротьбу з корупцією», який дозволив подолати недоліки старого антикорупційного законодавства. Через розмитості окремих формулювань деякі види корупційних злочинів опинялися поза сферою його дії. Нове визначення хабара, описане терміном «корупційна винагорода», стало включати будь-які блага, що мали вартість, у тому числі гроші або будь-які подарунки, гонорари, позики, нагороди, комісійні, цінні папери, іншу

власність або частку з рухомої або нерухомої власності; посаду, роботу або контракт; будь-яку сплату, звільнення, погашення боргу в рамках позики, зобов'язання та інших заборгованостей; інші послуги, переваги, переваги різного виду, включаючи захист від штрафу або неплатоспроможності, а також звільнення від дій чи дисциплінарних стягнень, поблагливість до виконання будь-якого обов'язку чи права в рамках професійної діяльності. Закон забезпечує насадження в державі принципу верховенства закону і рівності всіх перед ним, незважаючи на особи і посади. Це дозволило наділити органи по боротьбі з корупцією особливими повноваженнями і необхідною владою для ефективного виконання своїх функцій [7, с. 65].

Доцільно зазначити, що вид злочину, який зазвичай називають хабарем, описаний у законі терміном «корупційна винагорода». На сьогодні винагорода може бути різної форми і включати в себе: гроші або будь-які подарунки, гонорари, позики, нагороди, комісійні, цінні папери, іншу власність або частку в будь-якій власності – рухомої або нерухомої; будь-яку посаду, роботу або контракт; будь-яку сплату, звільнення, погашення боргу в рамках будь-якої позики, зобов'язання та інших заборгованостей повністю або частково; будь-які інші послуги, переваги, переваги будь-якого виду, включаючи захист від будь-якого штрафу або неплатоспроможності, справжньої або очікуваної, а також звільнення від дій чи дисциплінарних стягнень, призначених або ні, або поблагливість до виконання будь-якого обов'язку чи права в рамках професійної діяльності; будь-яку пропозицію, спробу або обіцянку будь-якої винагороди [3].

Необхідно зауважити, що відповідно до ст. 5 Закону «Про боротьбу з корупцією» особа винна в корупції, коли вона сама або у співучасті з іншими незаконно підкупує, отримує, або висловлює згоду на отримання будь-якої винагороди для себе чи іншої людини. Незаконно дає, обіцяє або пропонує будь-якій людині винагороду, незалежно від того, у своїх або сторонніх інтересах роблячи це, винагороджуючи або підбурюючи будь-яку особу до дії або бездіяльності стосовно будь-якої справи, реального або тільки задуманого. Необхідно також звернути увагу на те, що відповідно до ст. 6 корупційна дія вважається dokonаною, якщо агент незаконно приймає винагороду або діє, або погоджується прийняти або намагається діяти в інтересах будь-якої особи, надає заступництво чи зневажає будь-чії інтереси. Отже, згідно з діючим законодавством, якщо будь-яка особа, вина якої, відповідно до ст. 5 і 6, доведена, повинна буде сплатити штраф, сума якого не перевищує 100 тис. дол., або поміщена у в'язницю на термін до 5 років, або і те, й інше. Якщо злочин пов'язаний з урядовими контрактами, цивільною службою або в нього був залучений член парламенту, термін ув'язнення може зрости до семи років. Крім штрафу і тюремного ув'язнення, особі, викритій в корупційному злочині, судом може бути наказано повернути суму хабара у вигляді штрафу [3].

Будь-який службовець, щодо якого є інформація про участь у корупційних діях, повинний бути покараний. Корумпований чиновник може бути звинувачений у кримінальному злочині, якщо є достатньо доказів. Якщо доказів для порушення кримінальної справи недостатньо, він може бути підданий дисциплінарній процедурі. Чиновник, засуджений за корупцію, позбавляється роботи, пенсії та інших пільг [3]. «Державні посадовці мають щорічно звітувати про своє майно, активи і борги. Прокурор має право перевіряти будь-які банківські рахунки осіб, підозрюваних у корупції» [6]. Засуджені у корупційних справах чиновники позбавляються всякого права повернення на державну службу. Для боротьби з хабарами і відкатами в приватному секторі будь-яка особа, що пропонує, дає або бере хабар за придбання товару у конкретного постачальника, може бути оштрафована або засуджена на певний термін, або і те, й інше разом з обов'язковою виплатою штрафу, еквівалентного сумі хабара. Підлягають суду і покаранню в тому са-

мому обсязі посередники, що пропонують або беруть хабар від імені іншої людини [7, с. 66].

Разом із тим зазначимо, що антикорупційне законодавство Сінгапуру регулярно переглядається для того, щоб перекрити корупціонерам лазівки для уникнення відповідальності. За минулі роки були внесені такі зміни:

- суд отримав право призначати злочинцям штрафи, еквівалентні розмірам отриманих хабарів, незалежно від основного покарання або строку тюремного ув'язнення. Для тих, хто не в змозі провести повне відшкодування, виноситься більш суворий судовий вирок;

- слідчі Бюро були наділені більш широкими повноваженнями. Немає потреби доводити, що особа, яка отримувала хабар, була у вигідному становищі;

- слідчі Бюро отримали можливість отримувати інформацію про сплачені податки;

- чиновників зобов'язали декларувати відомості про своє багатство (про нерухомість, рахунки у банку, пакети акцій тощо), а також про багатство їхніх друзин і дітей;

- суд отримав право визнавати невідповідність багатства і сплачених податків як підкріплювального докази факту корупційних дій;

- громадяни Сінгапуру були наділені відповідальністю за корупційні злочини, вчинені за межами країни, і судими, якщо вони їх вчинили всередині країни;

- посилено відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань або помилкової інформації;

- показання спільника суд вважає таким, що не заслуговують довіри, поки не доведено протилежне;

- законною практикою стало надання громадянами на вимогу слідчих Бюро потрібної їм конфіденційної інформації;

- Закон про корупцію 1989 року (Конфіскація вигод) наділив суд правом конфіскувати власність і грошові кошти, походження яких особа, викрита у корупції, не може чітко пояснити. У разі смерті відповідача суд має право прийняти рішення про конфіскацію його майна [3].

Проведений аналіз особливостей боротьби з корупційними злочинами в Японії, Сінгапурі, Південній Кореї, Італії, США та інших країнах дозволяє сформувати уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, яку необхідно розвивати в Україні, зокрема:

1) сильна політична воля вищого керівництва держави до боротьби з корупцією і сформована на її основі єдина державна політика у сфері боротьби з корупцією, яка б включала комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру. Ні законо-

давчі, ні адміністративні, ні будь-які інші заходи, спрямовані на протидію корупції, не можуть бути ефективними, якщо немає політичної волі на всіх рівнях влади;

2) організований соціальний контроль з боку громадянського суспільства за всією системою державного адміністрування (обов'язковою умовою для цього є створення атмосфери прозорості) і забезпечена можливість порушення в цих рамках кримінального переслідування правопорушників. Важливу роль тут відіграють незалежні засоби масової інформації;

3) незалежність судової влади. Такий підхід всебічно ілюструє правоохоронна система Італії, США, Великобританії, Франції та інших країн;

4) жорстка підзвітність осіб, наділених владними повноваженнями, перед реально незалежним органом, що здійснює моніторинг чистоти діяльності державних службовців, а також наділений повноваженнями щодо притягнення до відповідальності посадовців незалежно від їх місця в ієрархічній структурі влади. Ці положення, на думку виконавчого директора ВГО «Успішна Україна» Василя Чепелюка, можуть стати фундаментом для успішної національної антикорупційної політики в Україні [10].

Олександр Безкоровайний вважає, що підписання в Сінгапурі договорів про якісь економічні проекти – це ще не головне, що могла б отримати Україна від цієї країни. Набагато корисніше було б вивчити і застосувати ефективні способи боротьби з корупцією. Уряду нашої держави необхідно повірити в доцільність далекосхідної політики і запозичити для себе [12].

Висновки. Отже, узагальнення досвіду запобігання і протидії корупції у Сінгапурі дало змогу припустити, що українська антикорупційна практика могла б стати значно ефективнішою за умови, що антикорупційна складова буде визначальною частиною вітчизняної державної загальнонаціональної ідеології. Основним превентивним напрямом запобігання і протидії корупції має стати формування у свідомості членів суспільства в цілому та представників влади усіх рівнів зокрема негативного ставлення до корупції та абсолютного несприйняття її як моделі поведінки. Крім того, корупційні правопорушення повинні викликати тотальний громадський осуд, а щодо політиків і державних службовців повинна бути впроваджена презумпція корумпованості та підвищена юридична відповідальність одночасно із введенням гнучкої, стимулюючої, прив'язаної до економічних показників системи їх фінансово-матеріального забезпечення [8].

ЛІТЕРАТУРА

1. Ключев Андрій. Як уникнути кругообігу корупціонерів в системі влади [Електронний ресурс] / Ключев Андрій. – Режим доступу : <http://www.uian.ua/politics/637791-yak-uniknuti-krugooobigu-koruptsioneriv-v-sistemi-vladi.html>.
2. Товт Олеся. Як подолати корупцію в Україні [Електронний ресурс] / Товт Олеся // Енциклопедія корисного. – Режим доступу : <http://www.korysne.co.ua/yak-podolaty-koruptsiyu-v-ukrajini/>.
3. Сиротин Арсеній. Лечение «заразной жадности» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.sudanet.ru/borba_s_corrupciei_v_singapore.
4. Медведчук Віктор. Парламент ніколи не прийме ефективну програму протидії корупції [Електронний ресурс] / Медведчук Віктор. – Режим доступу : <http://www.news.finance.ua/ua/~1/0/all/2013/04/24/300947>.
5. Соснін Олександр. Про необхідність використання світового досвіду у боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці [Електронний ресурс] / Олександр Соснін // Віче. – 2014. – № 1. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/4026/>.
6. Крук Олег. Країна, яка поборолла корупцію [Електронний ресурс] / Олег Крук // Персонал Плюс. – № 26 (328). 1 – 7 липня 2009 р. – Режим доступу : <http://www.personal-plus.net/328/5090.html>.
7. Герменчук Віктор. Борьба с коррупцией в Сингапуре : слагаемые успеха [Электронный ресурс] / Виктор Герменчук // Банкаўскі веснік, снежань. – 2011. – С. 62–66. – Режим доступа : http://www.pac.by/dfiles/001822_874997_6_Germenchuk_singapur.pdf.
8. Сінгапурська модель запобігання і протидії корупції: досвід для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dndims.com/news/data/entry/345/>.
9. Бельська Тетяна. Корупція як фактор негативного впливу на взаємовідносини органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства [Електронний ресурс] / Бельська Тетяна. – Режим доступу : <http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01%281%29/Belska.pdf>.
10. Чепелюк Василь. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією [Електронний ресурс] / Чепелюк Василь. – Режим доступу : <http://www.uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>.
11. Бусол О. Ю. Вплив деяких чинників боротьби з корупцією на її загальний рівень у країнах світу / О. Ю. Бусол // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2009. – № 22. – С. 85–93.
12. Безкоровайний Олександр. Чи навчать у Сінгапурі Президента України методам боротьби з корупцією [Електронний ресурс] / Безкоровайний Олександр. – Режим доступу : <http://www.ukr.obozrevatel.com/publication/chi-navchat-prezidenta-metodam-borotbi-iz-koruptsiyu.htm>.